

עלון שבועי נחלת שדה

חידושי תורה בדרך הדרוש והאגדה על פרשת השבוע

מאת מחבר סדרת הספרים "נחלת שדה" על התורה והמועדים

ערש"ק פרשת תרומה תשע"ז שנה ג' גליון 125

לתגובות/הערות/דרשות והרצאות ניתן לפנות לטלפון – 050-4145482,

ניתן לקבל את העלון במייל chagitben@neto.net.il

הנושא: מדוע בראש חודש אדר מצאה היונה מנוח לכף רגלה?

והיינו, להקב"ה יש בת יחידה היא התורה הקדושה, בבחינת קוב"ה ואורייתא חד הוא והוא אוהבה עד שאינו יכול לפרוש ממנה, כשמסר הקב"ה את בתו לישראל נעשו ישראל אורייתא וקוב"ה חד הוא, הסיבה שמבקש הקב"ה שנעשה לו משכן, היא משום שאינו יכול לפרוש מהתורה, הקב"ה דר עם התורה, כל מי שעמל בתורה השכינה דרה בתוכו, בתוך כל שורת גמרא שורה השכינה. לכן כאשר נחרב בית המקדש, אומרים חז"ל (ברכות ה), מיום שחרב בית המקדש, אין לו להקב"ה אלא ד' אמות של הלכה (ועי' מה שכתב בזה הב"ח סימן מ"ז).

ואם השראת השכינה השורה על לומדי התורה, היא השראת השכינה השורה בבית קדשי הקדשים, לא פלא, שחז"ל מדמים את לומדי התורה לכהן גדול הנכנס לפני ולפנים (הוריות יג): "יקרה היא מפנינים" - מכהן גדול שנכנס לפני ולפנים. וכן אנחנו מוצאים בזה"ק (רעיא מהימנא פרשת צו דף כט:), שתלמידי רב על עוסקים בתורה נקראו "קדש הקדשים".

כלומר בשעה שיהודי לומד תורה, הוא כהן גדול הנכנס לפני ולפנים, פשוטו כמשמעו, עומד לפני הארון והכפורת ועובד את העבודה המיוחדת אותה עובדים שם, ולאחר שהוא נכנס ויצא בשלום, כשהוא יוצא מבית המדרש יש לומר עליו: "מה נהדר מראה כהן גדול בצאתו מבית קודשי הקדשים", עם המטען הנורא והנפלא של התורה שזכה ללמוד.

כמו כן מצינו שבעבודת יום הכיפורים נקרא הכהן גדול בשם "אישי" – "אישי כהן גדול", ומסביר הרה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין זי"ע בספרו פרי צדיק (מאמרים לעיוכ"פ), שהוא מלשון אש, נשמתא בלא גופא כלל, כי הקב"ה בכבודו ובעצמו נכנס ויוצא עמו כדאי' בירושלמי ובמדרש. כמו כן מעלה זו מצינו גם אצל לומדי התורה, שכן הגמרא ביומא (עא.) דורשת על הפסוק "אליכם אישים אקרא" - אלו תלמידי חכמים. כלומר, שגם התלמידי חכמים, כיון שהם לומדים תורה, והתורה היא אש, כמו שנאמר אלוהא כה דבר י כאש נאם ה", הם נעשים חפצא של אש. וכך אומרת הגמרא בסוף מסכת חגיגה (כז): "תלמידי חכמים אין אור של גיהנום שולט בהם, קל וחומר מסלמנדרא". וביארו שסלמנדרא היא מין חיה שנוצרת מאש שדולקת שבע שנים ללא הפסקה, ולכן האש לא שולטת בה. ואם בה האש לא שולטת, קל וחומר שאינה שולטת בתלמידי חכמים שיושבים ושוקדים על תלמודם, שכל גופם אש של תורה, שנאמר: "הלא כל דברי כאש נאם ה".

וכן אומרת הגמרא בחולין (קלז:), ששאל רבי יוחנן את איסי בר היני: מאן ריש סדרא בבבל (ראש הישבה, רש"י)? אמר ליה אבא אריכא אמר ליה אבא אריכא קרית ליה דכירנא כד הוה יתיבנא אחר י"ז

בפירוש אבן עזרא על התורה (נח ח, י"ב) מחדש, שהיונה ששלח נח מהתיבה בפעם השניה לראות אם התייבשה הארץ מן המבול, היה זה בתאריך א' באדר וז"ל: ובאחד באדר שלח את היונה ולא יספה כמשפטה לשוב אליו עוד לעולם. עכ"ל יעו"ש.

ונראה לתת רמז בזה כי היונה רומזת לשכינה הקדושה, כמו שמצינו בכמה מקומות את הלשון "מנהמת כיונה" על השכינה הקדושה. וכפי שהרחיב בזה הזוה"ק בפרשת כי תצא בענין שילוח הקן יעו"ש.

ועוד מצינו בספה"ק מאור עיניים (פרשת תרומה) שמבאר את שמות החודשים שעלו עם ישראל מבבל. ונותן טעם לשם "אדר". וז"ל: וטעם חודש "אדר" שנקרא כן, הוא מפני שבחודש זה נרמז א' דר, רצה לומר א' שהוא הקב"ה אלופו של עולם, וכמו שכתוב (ירמיה ג, ד): "אלוף נעורי אתה", שכשם שאות א' הוא ראשון לכל האותיות כך השם יתברך הוא ראשון לכל הנמצאים בעולם, ולכן נקרא חודש "אדר" הוא כנגד הקב"ה שדר ראשון בעולם, והוא מראה בחודש הזה את ניסיו לעמו ישראל שנקראים (ש"ב ז, כ"ג): "גוי אחד בארץ" יעו"ש.

משום כך היונה מצאה מנוח לכף רגלה בחודש אדר, כדי לרמז על השכינה הקדושה שמצאה מנוח, כשירדה ושרתה בתחתונים, בחודש אדר.

ואם כן לא פלא שתמיד חל תחילת חודש אדר בפרשת תרומה, פרשה העוסקת בבניית המשכן, אשר כל עיקרו ותפקידו ל"ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" - השראת השכינה.

ויש לומר שחודש אדר מסוגל להשראת השכינה, כיון שבו קיבלו את התורה מאהבה (שבת פח.), ועיקר מקום השראת השכינה בבית המקדש היתה בין הכרובים, היינו במקום התורה הקדושה, כדי להורות וללמד, כי עיקר השראת השכינה בבית המקדש היא על ידי התורה הקדושה.

וכדבר המדרש (שמ"ר לג, א) על הפסוק "ויקחו לי תרומה", "כי לקח טוב נתתי לכם תורת אל תעזובו". משל למלך שהיתה לו בת יחידה, בא אחד מן המלכים ונטלה, ביקש לילך לו לארצו וליטול לאשתו, אמר לו: בתי שנתתי לך יחידה היא, לפרוש ממנה איני יכול, לומר לך אל תטלה איני יכול, לפי שהיא אשתך, אלא זו טובה עשה לי, שכל מקום שאתה הולך קיטון אחד עשה לי שאדור אצלכם, שאיני יכול להניח את בתי. כך אמר הקב"ה לישראל: נתתי לכם את התורה, לפרוש הימנה איני יכול, לומר לכם אל תטלוה איני יכול, אלא בכל מקום שאתם הולכים בית אחד עשו לי שאדור בתוכו שנאמר "ועשו לי מקדש".

שורן אחוריה דרב קמיה דרבי ונפקי זיקוקין דנורא מפומיה דרב לפומיה דרבי ומפומיה דרבי לפומיה דרב ולית אנא ידע מה הן אמרין ואת אבא אריכא קרית ליה. ע"כ.

עד עתה ביארנו שכל לומד תורה הוא בבחינת "קודש הקדשים", אולם עתה נראה לומר, כי הוא אף יותר מקדש הקדשים, שכן מצינו בחז"ל מגילה (ז:): גדול תלמוד תורה יותר מבנין בית המקדש, שכל זמן שברוך בן נריה קיים, לא הניחו עזרא ועלה. ומבואר מזה, שאפילו אדם בעל שיעור קומה כעזרא הסופר שעליו שנינו בסנהדרין (כא:), תניא ר' יוסף אומר, ראוי היה עזרא שתינתן תורה על ידו לישראל אלמלא קדמו משה, ואעפ"י שלא ניתנה תורה על ידו נשתנה הכתב על ידו. ע"ש וא"כ עזרא הסופר ששקול כמשה רבינו, ובכל זאת לא עלה מבבל לבנות את ביהמ"ק, מדוע מפני שעדיין נמצא בבבל רבו הזקן ברוך בן נריה, והוא צריך ללמוד ממנו תורה.

כמו כן יש להוכיח הגמרא במועד קטן (ט). אומרת, שבגו של בית המקדש היה "אמה כליא עורב" כמין מסמרים חדים בגוב שלא ישכנו שם יונים ויגרמו ללכלוך, כלומר שהם לא היו נשרפים מגודל קדושת בית המקדש. ובגמ' סוכה (כה). מובא שכל עוף שהיה פורח מעל רבי יונתן בן עוזיאל היה מיד נשרף, מגודל קדושתו. וע"כ שהקדושה שיש מאדם גדול הלומד תורה, אין בביהמ"ק כולו.

לכן כותב בפירושו התפארת ישראל על המשניות מסכת תמיד (סו) פ"ד שאנשי המשמר היו מתפללים בלשכת הגזית דכיון ששם היו עוסקים בתורה בטוחים טפי שתקובל תפלתם, דאוהב ה' שערי ציון מכל משכנות יעקב. ואע"ג שלשכת הגזית חציה בחול כדאיתא ביומא (כה), מ"מ מקום תורה עדיף. שוב רואים כי מקום לימוד תורה עדיף על מקום בית המקדש.

ובזה יש להבין את דברי התיקוני הזוהר (תיקון כ"א דף נז): "פורים כיפורים", כלומר שפורים יותר גדול מיום הכיפורים. הכיצד?

על פי דרכינו יש לומר, מעלת יום הכיפורים מחמת כניסת כהן גדול לפני ולפנים. אולם יתר על כך חג הפורים שעליו אמרו חז"ל בשבת (פח). הדור קבלוה בימי אחשורוש, שנאמר "קיימו וקבלו היהודים" קיימו מה שקבלו כבר. ופירש רש"י: בימי אחשורוש מאהבת הנס שנעשה להם, ובזה ביטלו המודעא רבה לאורייתא הרי שקיבלו התורה באהבה ובשמחה, כדכתיב (אסתר ח') "ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר", נמצא שבפורים אנו במעלה של לומדי תורה אשר הם גבוהים יותר מכהן גדול שנכנס לפני ולפנים, ולכן מעלתו גבוהה יותר מאשר יום הכיפורים.

בזה נבין מה שכתב בספה"ק מאור ושמש (רמזי פורים) וז"ל: והנה בימות החול הוא יחוד זכר ונקבה שאינו יחוד שלם, ובשבת שהמלכות מתייחדת ומתעלה עד חכמה, אז היחוד הוא בשלימות ונתגלה מוח החכמה ומופיע על כל העולמות, אך זאת אינו כל היום רק בעת קדושת כתר. אבל בפורים נפעל על ידי מרדכי ואסתר שמוח החכמה נתגלה ומופיע על כל העולמות כל היום. והארה זו נשאר לנו לכל הדורות, שבכל שנה ושנה בפורים נתגלה מוח החכמה כל היום ומאיר על כל העולמות. עכ"ל. הרי אותה בחינה של הארה שיש בשבת בעת אמירת "כתר", ישנה בפורים במשך כל היום.

ונראה לבאר בהקדם מה שיש לדקדק, בנוסח הקדושה שבתפילת של שבת אומרים "נקדישך ונעריצך כנועם שיח סוד שרפי קודש", היינו בכף הדמיון, דהיינו כעין השירה של המלאכים, ואילו בתפילת מוסף בקדושת כתר אומרים: "יחד כולם קדושה לך ישלשו". היינו שאומרים קדושה עם מלאכי השרת בצוותא, ואיך נתעלה האדם כל כך שלפני שעות אחדות לא העיז לומר כי אם "כנועם שיח" של מלאכי השרת, ועתה אומר עמהם יחד? אלא בין שחרית למוסף, קראנו את פרשת השבוע בתורה, ועל ידי לימוד התורה מתעלה בשר ודם לדרגת המלאכים, ויכול לומר "יחד כולם קדושה לך ישלשו".

וזו מעלת פורים – יום קבלת התורה באהבה, שבזכות התורה הקדושה, יכול להמשיך הארת כתר למשך כל היום כולו.

האם אומרים על אדר ראשון "משנכנס אדר מרבין בשמחה"?

שנינו במשנה במסכת מגילה (ו:): אומרת: "אין בין אדר ראשון לאדר שני אלא קריאת המגילה ומתנות לאביונים", מפורש דמלבד שני ענינים אלו - אדר ראשון ושני שוים, ולפ"ז האי הלכתא ד"משנכנס אדר מרבין בשמחה" קאי גם על אדר ראשון.

ויש לציין בזה מרגלית נפלאה מדברי הגאון רבי עקיבא איגר (מדרושי וחייושי הגרע"א עמ' כז), כותב הרמ"א בסיום שו"ע אר"ח: יש אומרים שחייב להרבות במשתה ושמחה ב"ד שבאדר ראשון ואין נוהגין כן, מ"מ ירבה קצת בסעודה כדי לצאת ידי המחמירים, וטוב לב משתה תמיד. ע"כ. ויש לדון במה שסיים בפסוק "וטוב לב משתה תמיד".

וביאר הגאון רעק"א עפ"י דברי התוס' במגילה (דף ו: ד"ה ור"א) שכתבו, דמשמעות המשנה הוא דגם באדר ראשון חייבים להרבות במשתה ושמחה, מדקאמר אין בין אדר הראשון לאדר השני אלא מקרא מגילה ומתנות לאביונים, מכלל דלענין משתה ושמחה זה וזה שוין, ורק שמהגמ' לא משמע כן, מדאמרינן בגמ' לענין הספד ותענית זה וזה שוין, מכלל דשמחה ומשתה ליכא באדר ראשון, דע"כ לא תליא הא בהא דאי תליא הא בהא לאשמעינן דמשתה ושמחה נהגו בהו וממילא נאסר בהספד.

והנה ידוע מה שאמרו חז"ל בסנהדרין (ק:): "כל ימי עני רעים" אלו בעלי תלמוד "וטוב לב משתה תמיד" אלו בעלי משנה. ועל כן אתי שפיר מה שכתב הרמ"א שיש להרבות במשתה ושמחה גם באדר ראשון דמשמע מהמשנה כן, אין בין אדר ראשון לאדר שני אלא מקרא מגילה ומתנות לעניים, וע"ז שייך לומר "וטוב לב משתה תמיד" שהם בעלי משנה" עכ"ד הגרע"א.

להלכה יעו"י בשו"ת חת"ס (ח"מ ח"ה ס' כ) בסוף התשובה, שחתם בזה הלשון, ואחתום בברכה א"נ פ"ב כאור בקר ליום ג' שנכפל בו כי טוב א' דר"ח אדר ראשון שמרבים בו שמחה לסדר ושכנתי בתוכם תקפ"ט לפ"ק. משה"ק סופר מפפד"מ. ש"מ דשייך ענין זה גם באדר ראשון.

מאידיך רבי יעקב עמדין בשו"ת שאילת יעב"ץ (ח"ב סימן פ"ח) כתב שאין זה נוהג באדר ראשון, ומכיון זה מרש"י (תענית כט.), שלהכי כתב רש"י משנכנס אדר, ימי ניסים היו לישראל, פורים ופסח, לרמז שגם בשנת העיבור אין רבוי שמחה אלא באדר שני הסמוך לחודש ניסן.

וכן הגאון הרב וואזנר שליט"א בשו"ת שבט הלוי (ח"י סימן ק"ה) פשוט לו, דלא אמרינן משנכנס אדר ראשון מרבין בשמחה.

כמו כן יש מחלוקת מה מזלו של חודש אדר א', לדעת הלבוש (סימן תרפ"ה ס"א) אדר ראשון מזלו מזל דלי, ומזל אדר דגים הוא רק באדר שני. אולם הרה"ק רבי לוי יצחק מברדיטשוב ז"ע בספרו קדושת לוי (פרשת כי תשא) מסביר, מה הטעם שמעברים את חודש אדר מכל י"ב חודשי השנה, ומסביר על פי מה כתב הטור (סי' תי"ז), כי י"ב חדשי השנה הם כנגד כנגד י"ב שבטים והנה חודש אדר דהוא מזל דגים הוא כנגד יוסף שנמשל לדגים, שאין שולטת בהם עין הרע וכמ"ש "בן פורת יוסף בן פורת עלי עין וגו'", והנה יוסף הוליד שני שבטים מנשה ואפרים, ולכן יש בו שני אדרים. עכ"ל. נמצא לפי דבריו שגם חודש אדר ראשון מזלו מזל דגים.